

**Prikaz knjige: Dubravka Rogić-Hadžalić,
Jadranka Kos –
NASILJE U OBITELJI 2001.-2006.
Državni zavod za statistiku RH, 2008.**

U izdanju Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (DZS RH), u biblioteci Studije i analize iz 2008. godine, objavljena je knjiga pod naslovom *Nasilje u obitelji 2001.-2006.* (ISBN 978-953-273-009-8) autorica: Dubravke Rogić-Hadžalić, načelnice Odjela statistike pravosuđa i uprave u Sektoru društvenih statistika DZS RH i Jadranke Kos, sutkinje Općinskoga kaznenog suda u Zagrebu. Analizirani rad tiskan je na 107 stranica. Recenzenti rada su prof. dr. sc. Leo Cvitanović, Pravni fakultet u Zagrebu i Dragan Novosel, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske. Tekst rada popraćen je s 11 kartograma, 36 tablica i 41 grafikonom te popisom literature u kojem je navedeno 45 recentnih djela. Rad prikazuje istraživanje i praćenje normativnih i fenomenoloških kretanja i promjena u području nasilja u obitelji.

U analiziranom statističko-analitičkom radu obrađena su pravna razmatranja i statistička analiza odluka tijela kaznenog i prekršajnog postupka u svezi sa svim pojavnim oblicima kažnjivog ponašanja nasilja u obitelji. Ovim statističko-analitičkim radom dana je fenomenološka analiza, sa svim relevantnim varijablama, praćenim kroz stadije kaznenog i prekršajnog postupka nasilja u obitelji za razdoblje 2001.-2006. godine. Autorice u prilog tome ističu: "U Republici Hrvatskoj je posljednjih godina postignut znatan napredak u suzbijanju nasilja u obitelji slijedom preporuka Vijeća ministara zemalja članica EU-a koje stalno ističu da treba obraćati posebnu pozornost na zaštitu žena od nasilja. Ponajprije se ističe da je nužno istraživati sve oblike nasilja kako bi se dobila jasna slika o ovoj problematici. Koristan instrument za dobivanje pouzdanih informacija o rasprostranjenosti nasilja su statistička istraživanja. Tako se posebno preporučuje razvoj nacionalnih mehanizama za dostupnost statističkih informacija, obradu, diseminaciju te distribuciju na nacionalnoj razini. Nadalje, preporuke su da se osnivaju interdisciplinarni timovi za razvoj novih aktivnosti te primjenu postojećih znanja."

Stoga ovaj analizirani statističko-analitički rad predstavlja postupak u dobivanju jasnije i objektivnije slike o nasilju u obitelji u Republici Hrvatskoj, oslobođen svih utjecaja i predrasuda glede promatrane kažnjive pojave. Također je rad i solidna osnova za različita komparativna istraživanja opsega nasilja u obitelji, poglavito u odnosu na

zemlje Europske unije, određujući tako doseg ove pojave te postupke suprotstavljanja i sprječavanja općenito nasilja, te nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj.

UVODNE NAPOMENE

Prije analize odabranog rada želio bih ukazati na dvije stvari. Prva se odnosi na činjenicu kako je između objavljivanja prikazanog rada i pisanja ovog prikaza donesen novi Zakon o zaštiti nasilja u obitelji (NN 137/09.). U obrazloženju prijedloga tog Zakona ističe se kako je tijekom primjene starog Zakona o zaštiti nasilja u obitelji (NN 116/03.) došlo do značajnih pozitivnih pomaka u području razvoja prevencije i zaštite od nasilja u obitelji. Donošenjem novog Zakona prvi put u hrvatskom zakonodavstvu eksplicitno je nasilje u obitelji kvalificirano kao prekršajno djelo na sveobuhvatan način, za razliku od tada važećih odredbi Obiteljskog zakona. Isto tako, donošenjem novog Zakona osigurana je učinkovitija i trajnija zaštita ugroženih članova obitelji izloženih nasilju u odnosu na zatečeno stanje.

1. PRIKAZ SADRŽAJA RADA

Autorice su sadržaj knjige podijelile u sedam poglavlja:

1. Nasilje u obitelji
2. Kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji
3. Odluke prekršajnih sudova
4. Demografska obilježja počinitelja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji i prekršaja nasilja u obitelji
5. Pregled po županijama – kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji i prekršaja nasilja u obitelji
6. Zapuštanje i zlostavljanje djeteta i maloljetne osobe
7. Pregled po županijama – kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta i maloljetne osobe.

U **prvom poglavlju** autorice daju *metodološke napomene* u svezi s provedenim statističkim istraživanjem. Provedena statistička analiza nasilja u obitelji temelji se na rezultatima redovitoga statističkog istraživanja o punoljetnim počiniteljima kaznenih djela koje provodi Državni zavod za statistiku prema Godišnjem provedbenom planu statističkih aktivnosti za svaku godinu na koju se navedeni plan odnosi, a na osnovi Zakona o službenoj statistici (NN 103/03.). Pored toga, u metodološkim napomenama autorice objašnjavaju: ciljeve provedenog istraživanja; predmet istraživanja i jedinice promatranja; vrijeme promatranja, metode prikupljanja i obrade podataka te izvještajne jedinice.

Pod ciljevima istraživanja navode dobivanje podataka:

- o odlukama tijela kaznenog postupka za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji
- o odlukama tijela kaznenog postupka za kazneno djelo zapuštanja i zlostavljanja djeteta ili maloljetne osobe
- o odlukama prekršajnih sudova za prekršaje nasilja u obitelji
- o ranijim osudama i pritvoru
- o sigurnosnim i zaštitnim mjerama

- o demografskim obilježjima počinitelja, odnosno dobno-spolnoj strukturi i
- o teritorijalnoj distribuciji.

U prikupljanju podataka koristile su se izvještajnom metodom koja se provodila putem obrazaca ili elektronskim putem. Osnovni izvori podataka u istraživanju bile su konačne odluke državnih odvjetništava i pravomoćne presude, odnosno rješenja kaznenih općinskih ili prekršajnih sudova. Jedinica promatranja je prijavljeni, optuženi i osuđeni počinitelj kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji, a kod analize prekršajnog ponašanja u obitelji to je okrivljeni počinitelj te počinitelj koji je proglašen krivim za prekršaj nasilja u obitelji.

U **drugom dijelu** analizira se kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji (čl. 215.a KZ-a), odnosno dan je prikaz prikupljenih podataka o tom kaznenom djelu kako ga prati DZS RH. Uvodno, autorice opisuju povijest normativne djelatnosti u svezi sa sankcioniranjem nasilničkog ponašanja u obitelji u Kaznenom zakonu. Naime, kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji (čl. 215.a KZ-a) uvedeno je u kaznenopravni sustav Republike Hrvatske Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (ZID KZ) (NN 129/00.) koji je stupio na snagu 30. prosinca 2000. godine. Kao razlog propisivanja ovog kaznenog djela u Obrazloženju ZID KZ-a navodi se postojeće rješenje iz Obiteljskog zakona u kojem je nasilje u obitelji bilo sankcionirano kao prekršaj, ali i zbog uvažavanja međunarodnih standarda koji sankcioniraju takvo ponašanje (npr., Deklaracija o eliminaciji nasilja protiv žena usvojena na Općoj skupštini UN-a od 20. prosinca 1993.) te zbog sve većeg nasilja unutar obitelji kojeg su žrtve žena i djeca, pa im je bilo potrebno pružiti zaštitu u Kaznenom zakonu. Također kao razlog treba navesti i sve senzibilniju širu javnost na ovu devijantnu problematiku čemu su doprinijele razmjerno snažne aktivnosti nevladinih ženskih udruga. Radi prisjećanja, potrebno je reći kako je zakonski opis kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji (čl. 215.a KZ-a) unesen u Kazneni zakon ZID KZ-om od 22. prosinca 2000. godine (NN 129/00.) sa zapriječenom mjerom kazne zatvora od tri mjeseca do tri godine, koja je mjera kazne zatvora ZID KZ-om od 2006. godine (NN 71/06.) povećana u posebnom zakonskom rasponu kazne zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Autorice zaključuju kako zakonska regulativa bez senzibiliziranja javnosti te stručnjaka za navedenu problematiku ne može doprinijeti sprječavanju nasilja u obitelji. Osobito je važno prepoznavanje nasilja unutar obitelji kao neprihvatljivog ponašanja te pravovremena i svrhovita društvena reakcija na to nasilje. Postoje brojni teorijski pristupi o uzrocima nasilja u obitelji: socioekonomski čimbenici (siromaštvo, nezaposlenost, nepovoljni radni uvjeti, teškoće u pronalaženju posla ili stana), psihološki (stres, frustracije, strah od samoće), općedruštvene vrijednosti (dostupnost oružja i nekažnjavanje različitih oblika nasilja). Pojedini oblici nasilja unutar obitelji razmjerno često se isprepleću i utječu na sve članove obitelji te su plodno tlo za različite oblike socijalno-devijantnih pojava unutar obitelji. Najčešći oblici nasilja u obitelji su različiti oblici fizičkog nasilja. Oni su prepoznatljivi i na takve oblike nasilja nadležna tijela najprije reagiraju. Međutim, postoje i drugi oblici nasilja u obitelji, primjerice ekonomsko zlostavljanje, psihičko zlostavljanje i dr.

Također se upozorava na aktivno i pasivno nasilje u obitelji. Pod *aktivnim nasiljem* razumijeva se agresivno ponašanje koje je usmjereno prema određenom članu obitelji

ili cijeloj obitelji. *Pasivno nasilje* je posrijedi kad je riječ o neprihvatljivom ponašanju u smislu zanemarivanja članova obitelji i zanemarivanju njihovih zdravstvenih, materijalnih, odnosno egzistencijalnih potreba. Kada se govori o različitim vrstama nasilja u obitelji, onda se ponajprije mora odrediti prema kojem je članu obitelji usmjeren takav oblik nasilja. Tako je mnogo češće riječ o tzv. *bračnom nasilju*. Najčešće žrtve bračnog nasilja su žene. Postoje i različiti oblici nasilja nad djecom, nasilja nad roditeljima te nasilja i zanemarivanja starijih ili nemoćnih osoba unutar obitelji. Česti su slučajevi u praksi da se kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji pojavljuje u stjecađu s drugim kaznenim djelima, primjerice zapaštanjem i zlostavljanjem djeteta ili maloljetne osobe, tjelesnom ozljedom ili teškom tjelesnom ozljedom, prijetnjom, silovanjem, itd.

U drugom poglavlju analiziraju se podaci glede odluka tijela kaznenog postupka za kazneno djelo iz članka 215.a KZ-a, struktura prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba te izrečene kaznenopravne sankcije i sigurnosne mjere, pojava povratništva među osuđenim počiniteljima i primjena pritvora među okrivljenicima.

Introspekcijom prikupljenih podataka (koji su zbog zanimljivosti prikazani u tablici 1) autorice dolaze do zaključka kako je u cijelom promatranom razdoblju (2001.-2006.) izražen vrlo jasan uzlazni trend i kod prijave i kod optuženja te osuda za kazneno djelo iz članka 215.a KZ-a. Pored praćenja podataka apsolutne frekvencije predmeta istraživanja, rastući trend promatrane pojave je dokazan i detaljno analiziran primjenom verižnog indeksa u odnosu na svako sljedeće promatrano razdoblje.

	Prijave	Optužbe	Osude
Ukupno	3 888	2 152	1 807
2001.	130	22	19
2002.	286	117	94
2003.	491	254	214
2004.	765	413	360
2005.	996	575	490
2006.	1 220	771	630

Tablica 1: Prijavljene, optužene i osuđene osobe za KD nasilničkog ponašanja u obitelji, čl 215.a KZ-a

Od ukupno 3 888 podnesenih prijave za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji odbačene su 1 032 kaznene prijave, dok je za 2 856 donesena odluka o optuženju.¹ Za gotovo trećinu prijavljenih osoba državna odvjetništva su donijela odluku o odbačaju kaznene prijave. Taj pokazatelj autorice promatraju ponajprije kroz ovlasti državnog od-

¹ Broj optuženih osoba manji je od broja optuženja zato što za jedan dio podnesenih optužnih prijedloga sudovi nisu donijeli pravomoćne odluke zaključno s 31. 12. 2006. Tako je u promatranome šestogodišnjem razdoblju broj podnesenih optužnih prijedloga 2 856, a broj optuženih osoba 2 152. Znači, sudovi nisu donijeli pravomoćnu odluku za 704 predmeta. Uzimajući u obzir vrijeme promatranja za ovo istraživanje, pretpostavka je da su državna odvjetništva podnijela ta 704 optužna prijedloga u posljednjim mjesecima 2006., tako da su sudovi vjerojatno već početkom 2007. donijeli pravomoćne odluke i za ove predmete.

vjetnika iz članka 175. ZKP-a. Riječ je o odgodi početka započinjanja kaznenog progona uz suglasnost oštećenika i privolu osumnjičenika da ispuni jednu od predviđenih obveza – posebice za ovo kazneno djelo – podvrgavanja psihosocijalnoj terapiji radi otklanjanja nasilničkog ponašanja uz napuštanje obiteljske zajednice za vrijeme trajanja terapije. U slučaju ispunjenja obveze, državni odvjetnik donosi rješenje o odbacivanju kaznene prijave.

U promatranom razdoblju od ukupnog broja optuženih osoba njih 1 807 je proglašeno krivima (osuđeno). Za 56 osoba donesene su oslobađajuće presude, a za 148 osoba odbijajuće presude. Protiv 115 osoba kazneni postupak je obustavljen, a za 26 osoba je utvrđeno počinjenje kaznenog djela u stanju nebrojivosti te je određen prisilni smještaj.

Podatak o tome da je 84% počinitelja proglašeno krivima za kazneno djelo nasilja u obitelji, autorice smatraju pokazateljem primjerenoga multidisciplinarnog pristupa ovoj problematici. Podaci pokazuju da je u pretkaznenom postupku, a i tijekom kaznenog postupka postupano u skladu s *Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji*. Protokol sadržava obveze nadležnih državnih tijela (policije, centara za socijalnu skrb, zdravstvenih ustanova, odgojno-obrazovnih ustanova, pravosudnih tijela) i drugih službenika koji sudjeluju u njegovom sprječavanju, otkrivanju i suzbijanju te oblike, način i sadržaj suradnje.

	Ukupno osuđeni	Bezuvjetno		Uvjetno		Sudska opomena	Odgojne mjere	Malo-ljetnički zatvor
		zatvor	novčana	zatvor	novčana			
Ukupno	1 807	203	26	1 565	2	6	4	1
2001.	19	3	2	14	-	-	-	-
2002.	94	11	5	75	-	3	-	-
2003.	214	15	6	192	-	1	-	-
2004.	360	34	3	320	1	1	1	-
2005.	490	59	7	420	1	1	2	-
2006.	630	81	3	544	-	-	1	1

Tablica 2: Osuđene osobe prema izrečenim sankcijama za KD nasilničkog ponašanja u obitelji, čl 215.a KZ-a

Podaci prikazani u tablici 2 pokazuju kako se uglavnom primjenjivala uvjetna kazna zatvora (mjere upozorenja), i to u 86,5% slučajeva dok je u 11,3 % slučajeva bila izrečena bezuvjetna kazna zatvora. Ostale izrečene sankcije su neznatne (2,2%), a odnose se na izricanje sudskih opomena, odgojnih mjera te izricanje maloljetničkog zatvora, ako su počinitelji mlađi punoljetnici. Stoga autorice smatraju kako su suci relativno mnogo češće izricali *uvjetnu kaznu zatvora* jer se očekuje da će i prijetnja zatvorskom kaznom kroz određeno vrijeme kušnje postići svrhu kažnjavanja (i specijalne i generalne prevencije).

U analizi izrečenih *sigurnosnih mjera* za počinitelje kaznenog djela iz članka 215.a KZ-a u promatranom razdoblju autorice su došle do podataka kako su izrečene 534 sigurnosne mjere. Mjera obveznog liječenja od ovisnosti izrečena je za 413 počinitelja (77,3%). Mjera obveznoga psihijatrijskog liječenja izrečena je za 80 počinitelja (15%). Mjera oduzimanja predmeta izrečena je za 41 počinitelja (7,7%). U 2006. godini izrečeno je 190 mjera obveznog liječenja od ovisnosti, 33 mjere obveznoga psihijatrijskog liječenja

te 13 mjera oduzimanja predmeta za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji. Koja će se od tih mjera izreći, ovisi o uvjetima i uzrocima počinjenja kaznenog djela.

Podaci o *ranije osuđivanim počiniteljima* kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji (recidivizam, povratništvo, pripadništvo) govore o tome da je svaki peti počinitelj već ranije bio osuđivan za istovrsna ili druga djela. Tako, primjerice u 2006. godini od 630 osuđenih počinitelja njih 148 su već ranije bili osuđivani. U 2005. godini od 490 osuđenih bilo je 98 počinitelja koji su već ranije bili osuđivani. U 2004. godini od 360 osuđenih počinitelja, ranije su osuđivana 72 počinitelja. U 2005. godini od 490 osuđenih, ranije osuđivanih je bilo 98, a u 2006. godini od 630 osuđenih – njih 148 je bilo ranije osuđeno za istovrsna ili druga djela.

Što se tiče primjene i određivanja *priltvora*, podaci pokazuju kako je od ukupno 1 807 osuđenih osoba za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji, gotovo svakom osmom počinitelju određena mjera priltvora (231 počinitelj). Najčešće je određivan priltvor do 30 dana (88 počinitelja). Za 79 počinitelja određen je priltvor od jednog do tri mjeseca. Priltvor od tri mjeseca do šest mjeseci određen je za 51 počinitelja, a od šest do dvanaest mjeseci za 13 počinitelja.

U **trećem poglavlju** analiziraju se odluke prekršajnih sudova glede nasilja u obitelji prema vrsti odluke. Podaci su poradi svog značaja prikazani u tablici 3.

	Ukupno	Proglašeni krivima	Nisu proglašeni krivima								
			odbačen zahtjev	obustavljen postupak						neubrojiva osoba	primijenjena zaštitna mjera bez izricanja kazne
				okrivljenik umro	djelo nema obilježja prekršaja	okolnosti koje isključuju krivnju	nastupila zastara	nema dokaza	ostali razlozi		
Ukupno	40 961	30 169	929	282	734	770	1 629	1 976	3 982	56	434
2001.	1 904	1 568	4	16	47	32	13	122	102	-	-
2002.	3 644	2 866	33	49	76	57	130	238	188	-	7
2003.	7 517	4 092	373	44	297	299	563	337	1498	9	5
2004.	7 462	5 040	400	44	163	169	247	210	1 165	8	16
2005.	8 930	7 482	44	56	86	77	153	515	386	18	113
2006.	11 504	9 121	75	73	65	136	523	554	643	21	293

Tablica 3: Počinitelji prekršaja nasilja u obitelji prema vrsti odluke

U promatranom razdoblju od 2001. do 2006. godine za prekršaj nasilja u obitelji okrivljen je 40 961 počinitelj, a proglašeno krivima je 30 169 počinitelja (73,6%). Prekršajni postupak je obustavljen za 9 373 (22,9%) počinitelja. Ako promatramo strukturu razloga *obustave prekršajnog postupka* pokazatelji su sljedeći: okrivljenik umro (3%), nema obilježja prekršaja (7,8%), isključena krivnja (8,2%), nema dokaza (21,1%), zastara

(17,4%) te ostali razlozi (42,5%). Ostali razlozi za obustavu prekršajnog postupka su stvarna nenadležnost, pravomoćna odluka o istom predmetu, podnositelj odustao od zahtjeva te okolnosti koje isključuju kažnjivost. Odbačeno je 929 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka (2,3%). Primijenjene su 434 zaštitne mjere bez izricanja kazne, a za 56 počinitelja je utvrđeno da je riječ o neubrojivim osobama.

U promatranom razdoblju od 2001. do 2006. godine za prekršaj nasilja u obitelji proglašeno je krivima 30 169 počinitelja. Od svih izrečenih sankcija najveći je udio novčane kazne (51,8%), slijedi kazna zatvora (34,8%) te opomena (13,4%). Promatrajući podatke o izrečenim sankcijama u 2006. godini uočava se da nema znatnijih oscilacija izrečenih sankcija u odnosu na cijelo promatrano razdoblje. Tako je u 2006. godini udio izrečene kazne zatvora 39,6%, udio novčane kazne 47,3% te opomene 13,1%. U 2005. godini struktura izrečenih sankcija je razmjerno ista kao i 2006. godine. Na kaznu zatvora otpada 38,1%, na novčanu kaznu 47,3% te na opomenu 14,5%.

	Okrivljeni	Proglašeni krivima	Izrečene sankcije		
			zatvor	novčana kazna	ukor/opomena
Ukupno	40 961	30 169	10 502	15 636	4 031
2001.	1 904	1 568	525	858	185
2002.	3 644	2 866	848	1 669	349
2003.	7 517	4 092	1 079	2 399	614
2004.	7 462	5 040	1 586	2 854	600
2005.	8 930	7 482	2 851	3 546	1 085
2006.	11 504	9 121	3 613	4 310	1 198

Tablica 4: Počinitelji prekršaja nasilja u obitelji prema izrečenim sankcijama

Na kraju poglavlja analiziraju se podaci o izrečenim zaštitnim mjerama te problemi u svezi s provođenjem obveznoga psihosocijalnog tretmana i pojave povratništva među prekršiteljima obiteljskog nasilja, gdje je gotovo svaki peti počinitelj prekršaja nasilja u obitelji recidivist kao što je slučaj i s počiniteljima recidivistima kaznenog djela nasilja u obitelji.

Četvrto poglavlje prikazane knjige bavi se analizom podataka u svezi s demografskim obilježjima počinitelja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji i prekršaja nasilja u obitelji. Analizirani podaci u svezi sa spolom počinitelja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji (čl. 215.a KZ-a) govore nam kako je u ukupnom broju optuženih osoba (2 152) njih 97% bilo muškog spola, a udio žena je 3%. Unutarnja distribucija po godinama života među muškarcima ukazuje kako su mnogo češće počinitelji kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji muškarci u dobi od 40 do 49 godina te muškarci dobne skupine od 30 do 39 godina. Udio muškaraca počinitelja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji koji su dobne skupine od 40 do 49 godina je 32%, slijede počinitelji muškarci dobne skupine od 30 do 39 godina s udjelom od 24%, te muškarci dobne skupine od 50 do 59 godina s udjelom od 16%. U odnosu na ukupan broj počinitelja, udio muškaraca dobne skupine od 25 do 29 godina je 9%, dok se udio od 8% odnosi na muškarce dobne skupine od 18 do 24 godine. Udio muških počinitelja koji imaju više od 60 godina je 7%.

Prema podacima o spolu počinitelja prekršaja nasilja u obitelji dolazi se do zaključka kako su to najčešće osobe muškog spola (88%), dok je udio žena 12%. Relativno mnogo češće su počinitelji muškarci dobne skupine od 40 do 49 godina (26%), potom muškarci dobne skupine od 30 do 39 godina (20%). Slijede muškarci dobne skupine od 50 do 59 godina (16%). Isti je udio (9%) muškaraca dobne skupine od 18 do 24 godine te onih koji su stariji od 60 godina, dok je udio muškaraca od 18 do 24 godine 8%.

U **petom poglavlju** analizira se zemljopisna rasprostranjenost i učestalost počinitelja kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji i prekršaja nasilja u obitelji po županijama u Republici Hrvatskoj. Provedenom analizom i raščlambom prikupljenih podataka dolazi se do spoznaje o zemljopisnoj disperziji prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo iz članka 215.a KZ-a. Tako je najveći broj:

a) *prijavljenih osoba* za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji u Gradu Zagrebu (10,9%), Vukovarsko-srijemskoj (10,4%) te Splitsko-dalmatinskoj županiji (10,2%). Slijede Primorsko-goranska (9,6%), Sisačko-moslavačka (7,5%) te Osječko-baranjska županija (6,3%);

b) *optuženih osoba* za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji u Vukovarsko-Srijemskoj (14,3%), Osječko-baranjskoj (9,5%), Primorsko-goranskoj županiji (8,9%), Gradu Zagrebu (7,4%) te Sisačko-moslavačkoj županiji (6,7%);

c) *osuđenih osoba* za kazneno djelo nasilja u obitelji u Vukovarsko-srijemskoj (16,1%), Osječko-baranjskoj (9,1%), Primorsko-goranskoj županiji (7,5%), Gradu Zagrebu (7,3%) te Sisačko-moslavačkoj županiji (6,4%).

Slijedom su analizirane i stope osuđenih osoba na 100 000 stanovnika po pojedinim županijama. Dobiveni podaci govore kako je najveći broj osuđenih za ovo kazneno djelo u Vukovarsko-srijemskoj (142), Koprivničko-križevačkoj (86) te Virovitičko-podravskoj županiji (82). Najmanji broj osuđenih osoba za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji je u Gradu Zagrebu (17 osuđenih na 100 000 stanovnika).

Drugi dio prikazanog rada čine šesto i sedmo poglavlje. U **šestom poglavlju** prikazana je normativna aktivnost u svezi sa sankcioniranjem kaznenog djela zapuštanja i zlostavljanja djeteta i maloljetne osobe (čl. 213. KZ-a) te određeni etiološki čimbenici. Autorice s pravom zaključuju glede opasnosti koja prijete djeci: "Osobita osjetljivost, složenost i pogubnost otkrivenih i prijavljenih slučajeva zlostavljanja i zanemarivanja djece proizlazi i iz činjenice što ih najčešće čine upravo oni koji su najodgovorniji za njihov odgoj i razvitak i od kojih se s pravom očekuje da će svome djetetu pružiti najučinkovitiju zaštitu, a to su njihovi roditelji. Tjelesno, psihičko i spolno zlostavljanje djece te zanemarivanje njihova zdravlja, ishrane, odgoja i cjelovita razvitka njihove ličnosti ili izostanak nužne zaštite razvoja djeteta često dovodi do nastanka poremećaja u ponašanju djece, sve do njihovoga delinkventnog ponašanja." Slijedom toga dan je prikaz i analiza prikupljenih podataka u svezi s brojem prijavljenih (4 202), optuženih (2 991) i osuđenih (2 398) punoljetnih osoba za kazneno djelo iz članka 213. KZ-a.

Na kraju, u **sedmom poglavlju** učinjena je raščlamba prikupljenih podataka u svezi sa zemljopisnom rasprostranjenosti i učestalosti počinitelja kaznenog djela iz članka 213. KZ-a po županijama. Najveći broj:

a) *prijavljenih osoba* je u Splitsko-dalmatinskoj županiji (10%), Gradu Zagrebu (9,1%), Osječko-baranjskoj županiji (8,9%), Sisačko-moslavačkoj (7,3%), Krapinsko-zagorskoj (6,5%) te Zagrebačkoj županiji (6%);

b) *optuženih osoba* je u Gradu Zagrebu (14,9%). Slijede županije: Osječko-baranjska (10,1%), Varaždinska (7,3%), Bjelovarsko-bilogorska (6,9%), Sisačko-moslavačka (6,7%) te Krapinsko-zagorska (6,7%);

c) *osuđenih osoba* je u Gradu Zagrebu (13,8%), Osječko-baranjskoj (9,1%), Varaždinskoj (7,8%), Bjelovarsko-bilogorskoj (7,6%), Krapinsko-zagorskoj (7,3%) te Sisačko-moslavačkoj županiji (7,2%).

Rad ne završava sa zaključkom, a na kraju rada daje se popis korištene literature.

2. ZAKLJUČNA PROMIŠLJANJA

Na kraju prikaza analiziranoga statističko-analitičkog rada autorica Dubravke Rogić-Hadžalić i Jadranke Kos može se zaključiti kako se radi o detaljnoj i sveobuhvatnoj analizi odabranog predmeta istraživanja. Aktualnost odabranog predmeta istraživanja rad čini još značajnijim. Upravo tu treba reći kako su autorice nasilje u obitelji u Republici Hrvatskoj prikazale objektivno, pridržavajući se znanstvenih metoda i pravila te nisu podlegle, zbog odabrane teme, populističkom ili uopćenom prikazivanju prikupljenih podataka. Treba također reći da statistički prikupljeni, prezentirani i analizirani fenomenološki podaci predstavljaju solidan temelj i polazište za buduća istraživanja, poglavito onih etiološkog karaktera. Autorice također nisu ulazile u različite spekulacije glede razloga pojedinih pojava i kretanja dobivenih statističkim analizama, a i elaboracija normativnog sadržaja je na prihvatljivoj razini i u svezi je s postavljenim ciljevima istraživanja. S kriminalističkog motrišta bilo bi interesantno nastaviti započeto istraživanje, posebno u svezi sa izvorom saznanja za pojedino kažnjivo ponašanje; taktiku i metode prikupljanja obavijesti; postupke identificiranja osumnjičenika te odnosa policijskog službenika i svih drugih subjekata u postupku kriminalističkog istraživanja, sve do optuženja okrivljenika.

U kriminalističkoj stručnoj literaturi posebno se ukazuje na probleme otkrivanja i razjašnjavanja te prikupljanja podataka, obavijesti o zlostavljanju djece, o teškoćama na koje policijski službenici nailaze tijekom svoga rada. Te poteškoće posebno se manifestiraju u sljedećem:

– djeca nastoje prikriti fizičko, spolno ili koje drugo zlostavljanje jer se stide i imaju osjećaj krivnje;

– često lažu, mijenjaju verzije o događaju ili ih opovrgavaju;

– dijete se osjeća bespomoćno jer je izloženo počinitelju pa se pasivno brani, što se pogrešno tumači kao pristanak;

– dijete ima osjećaj krivnje što se upustilo i što je dopustilo spolne aktivnosti

– djeca se rijetko nekome povjeravaju tako da se za slučaj saznanje tek u okviru obiteljskog konflikta;

– u takvim slučajevima dijete se može ponašati upadljivo i čak biti kažnjavano zbog društveno neprihvatljivog ponašanja (prkos, konzumiranje opojne i druge droge, alkohola, bježanja od kuće, nepohađanja škole, sitne krađe po dućanima i sl.), ali nažalost može se ponašati i potpuno suprotno tako da djeluje uspješno i prilagođeno;

– djeca mogu vrlo dugo prikrivati spolne zloporabe (godinama), a činjenice dolaze na svjetlo dana kada se zlostavljač okreće nekom drugom djetetu;

– djeca znaju povući optužbu zbog straha od raspadanja obitelji, nagovora jednog od roditelja, neugodnih ismijavanja (sekundarna viktimizacija djece), stida od okoline i sl.;

– djeca najčešće ne pružaju otpor ili je nedostatan. Razlog je tome u strukturi moći odnosa djeteta žrtve i počinitelja. Ako je počinitelj član uže obitelji (otac, brat, ujak), on raspolaže autoritetom nad djetetom koje je naučilo slušati ih. Koji put razlog nedostatnog otpora mogu biti nagrade ili privilegije;

– djeca koja su duže vrijeme spolno zloporabljivana razvijaju određene psihološke mehanizme kako bi smanjila traumu. Jedan od tih fenomena koji šteti utvrđivanju istine i razjašnjavanju činjeničnog stanja je i disocijacija (zaboravljanje);

– ravnodušnost majke koja se boji skandala i sramote, raspadanja obitelji, gubitka supružnika, slabljenja ili gubitka njenog gospodarskog i/ili ekonomskog stanja, koja osjeća paniku i slično, negativno utječe na izjavu djeteta i spoznaju istine.²;

Naposljetku, spoznaje koje su nam autorice pružile provedenim istraživanjem posebno su korisne glede kriminalističke strategije i politike proaktivnog suprotstavljanja pojedinim oblicima kriminaliteta i kriminaliteta u cjelini. Riječ je o vrijednom, značajnom i iskoristivom radu za teoriju, ali i za praksu, koji pruža značajan opseg informacija s motrišta odabranog sadržaja i metodologije provedenog istraživanja.

Prikaz pripremio: Marijan ŠUPERINA *

² Modly, D., Policija i nasilje u obitelji, Policija i sigurnost, 6(1), 1991., 487.

* mr. sc. Marijan Šuperina, viši predavač na Visokoj policijskoj školi MUP-a RH, Zagreb.